

Eva Járová, Poslední lancknecht a faccioso (Reflexe Španělska během první karlistické války v cestovním deníku Bedřicha ze Schwarzenbergu), diplomová práce Historického ústavu FF JU, České Budějovice 2007, 115 s.

Posudek oponenta diplomové práce

Problematika španělských dějin 19. století a česko-španělských vztahů v tomto období stála vždy poněkud na okraji zájmu českých historiků. Zatímco na poli starších, hlavně raně novověkých dějin zaznamenali čeští hispanisté celou řadu badatelských úspěchů - stačí vzpomenout dodnes velice cenné práce Bohdana Chudoby či Josefa Polišenského – českých studií zabývajících se moderními epochami španělské historie je jako šafránu. Výjimku tvoří pouze éra španělské občanské války, jež přitahovala pozornost nejen českých historiků (Jiří Chalupa), ale i některých publicistů a literátů (Kurt Konrad, Emanuel Vajtauer, Karel Čapek).

Není pochyb o tom, že vazby mezi českými zeměmi a Španělskem dosáhly své největší intenzity právě v 16. a 17. století. V následujících obdobích se vzdálená země na Pyrenejském poloostrově nacházela spíše na periferii českého politického, hospodářského a kulturního zájmu. Tato skutečnost však neznamená, že by vzájemná setkávání Čech a Španělska ustala úplně. V 19. století existovaly čilé kulturní kontakty mezi českými a španělskými umělci. Několik romanticky orientovaných českých literátů se navíc snažilo nalézt inspiraci pro svá díla ve španělských motivech (Svatopluk Čech, Julius Zeyer, Jakub Arbes). Různé obrozenecké časopisy (např. Česká včela, Kwěty české, Časopis Českého muzea) přinášely pravidelně nejen tzv. „Obrázky ze Španěl“, ale i kritické studie a překlady ze španělské literatury. Samostatnou kapitolu pak tvoří účast knížete Bedřicha ze Schwarzenberka v první karlistické válce, již se věnuje právě předložená diplomová práce.

Eva Járová rozdělila svoji stať do devíti kapitol. V první z nich (s. 9) velice krátce představuje čtenáři použité prameny. Zásadní význam měl pro ni především Schwarzenberkův německy psaný deník vydaný pod názvem *Fragmente aus dem Tagebuche eines Facciosos a šlechticova*, rovněž německy psaná autobiografie uložená v Rodinném archivu Schwarzenberků, který tvoří součást Státního oblastního archivu v Třeboni.

Autorka navíc využila svého stipendijního pobytu ve Vídni k tomu, aby provedla dílčí sondy do fondu Spanien – Diplomatische Korrespondenz, jenž se nachází v Haus, Hof- und Staatsarchiv Wien. Ačkoliv na závěr kapitoly Eva Járová uvádí krátký přehled diplomatické korespondence mezi Vídní a hlavním stanem pretendenta španělského trůnu dona Carlose, která se ukrývá ve zmiňovaném vídeňském archivu, výpovědi těchto pramenů do své práce bohužel nezačlenila.

Následující kapitola (s.10-14) shrnuje použitou literaturu. Hned na úvod bych rád ocenil skutečnost, že se Járová neomezila pouze na česky psané práce, ale seznámila se rovněž s některými cizojazyčnými monografiemi, především díly německých, anglických a španělských historiků. Vedle stručného přehledu literatury věnované osobnosti Bedřicha ze Schwarzenberka a jeho rodu jsou součástí kapitoly také odkazy na knihy, jejichž autoři se věnovali karlistickým válkám a španělským dějinám 19. století vůbec. Je nutné souhlasit s autorčiným tvrzením, že téma karlistických válek dosud nenalezlo v české historiografii patřičnou odezvu. Nezdá se mi však vhodné uvádět jako výjimky práce Lubomíra Bartoše a Josefa Polišenského s Ivem Bartečkem, které jsou v podstatě učebnicemi španělských dějin, a je proto naprosto logické, že zmiňují také tuto část historie Pyrenejského poloostrova. Pokud bychom měli uvést jméno českého historika karlistických válek, byl by to daleko spíše Jiří Chalupa, jenž se již několik let tímto tématem zabývá a v nejbližší době by měla vyjít jeho monografie o této epoše španělských dějin.

Je mi velice sympatická snaha Evy Járové přiblížit českému čtenáři dosavadní výsledky španělské historiografie o dějinách 19. století, přehled uvedený na s. 11-14 však není zdaleka vyčerpávající. Z tohoto pohledu se mi jeví jako značně zavádějící tvrzení typu „*První karlistickou válkou se zabývalo pět španělských historiků...*“ (s. 12). Španělských prací pojednávajících o první karlistické válce jsou ve skutečnosti desítky a některá stěžejní díla pozornosti Járové přirozeně unikly (např. Julio Aróstegui). Rovněž syntéz španělských dějin existuje mnohem více než jsou dvě poměrně zastaralé práce, jež diplomantka uvádí. Velkým problémem diplomové práce Evy Járové je komolení některých vlastních jmen. Například autorem i u nás známé syntézy španělských dějin není Ubierto Artola ale Ubierto Arteta (s. 11), Alfonso Mendoza de Bullón (s.12) je ve skutečnosti Alfonso Bullón de Mendoza, a Polišínského spoluautor zmiňované učebnice „*Dějiny Iberského poloostrova*“ není Ivo Bartečka (s. 11, 97) ale Ivo Barteček. Mnohé z těchto chyb lze omluvit neznalostí v Čechách přeci jen méně reflektované španělské historiografie, pro jiné bychom však pouze stěžovali hledali omluvu. Zdaleka nejvýrazněji bije tato skutečnost do očí v případě hlavního protagonisty diplomové práce, jenž se na několika místech objevuje jako Bedřich ze Schwarzenbergu! (např. s. 16, 17, 101, 104). Autorka se měla ostatně také rozmyslet, zdali bude upřednostňovat počestnější podobu jména Schwarzenberk (např. s. 22) nebo raději německou Schwarzenberg (např. s. 21) a sjednotit v celé práci psaní tohoto jména.

Z názvu třetí části práce *Deník jako pramen. Formální podoba pramene* (s. 15) se dalo očekávat, že se v ní autorka pokusí nastínit charakteristiku cestovního deníku jako historického pramene. Bohužel zůstalo jen u očekávání. Ačkoliv Eva Járová uvádí odkazy na několik sborníků věnovaných dějinám cestování, z předloženého textu je patrné, že z nich čerpala jen minimálně. O cestovních denících se z její velmi stručné kapitoly totiž čtenář nedozví téměř nic. Jelikož rovněž následující kapitola, v níž se autorka věnuje lancknechtově cestovnímu deníku (s. 16-17) není příliš obsáhlá, bylo by zřejmě lepší spojit obě části v jeden celek.

V páté kapitole své diplomové práce (s. 18-28), jež patří k nejzdařilejším z celé diplomové práce, se Eva Járová zaměřila na osobnost Bedřicha ze Schwarzenberku. Především na základě výpovědi lancknechtovy biografie načrtla příběh šlechtice, jenž obětoval svůj život romantickým ideálům a boji za zachování historického legitimního práva. Autorka velice správně poukázala na to, že velký význam při formování Bedřichovy osobnosti sehrálo dětství strávené na schwarzenberském sídle v Orlíku nad Vltavou stejně jako výchova, již se mladému šlechtici dostalo v pozdějších letech na vídeňské vojenské škole. Vedle poměrně podrobných informací o Schwarzenberkově dětství se v kapitole lze dočíst také o lancknechtově vojenských taženích s habsburskou armádou, dobrodružných výpravách během nichž navštívil řadu míst na evropském, asijském i africkém kontinentě, jeho odporu k revoluci z roku 1848 i zklamání, kterých se dočkal v posledních letech svého života, jež strávil na svém uherském statku v Marienthalu.

Následující kapitola práce (s. 29-34) je věnována hlavně politické situaci ve Španělsku v 19. století. Při jejím sepisování autorka čerpala hned z několika zahraničních titulů, především staršího vydání. Snaha Evy Járové vylíčit tuto epochu španělských dějin co nejstručněji však bohužel způsobila, že se její text stává na mnoha místech nepřehledným, zmateným, ba dokonce i nepřesným. Příkladem mohou být události spojené s tzv. cádízkou konstitucí z roku 1812. Autorka totiž nejprve zmiňuje, že po restauraci Ferdinanda VII. na španělský trůn v roce 1813 byla cádízká ústava prohlášena za zrušenou (s. 29), vzápětí však uvádí, že tato konstituce platila ve Španělsku až do roku 1837 (s. 30). Ve skutečnosti platila cádízká ústava pouze v letech 1812-1813, a poté také během tzv. liberálního tříletí v letech 1820-1823, které ukončil teprve zásah vojsk Svaté aliance. Královská ústava z roku 1837 a Estatuto real, jež Eva Járová považuje za synonyma (s. 30), jsou ve skutečnosti dva zcela odlišné dokumenty. Královský statut (Estatuto real) z roku 1834 prosadil režim založený na

dvou historických institucích, krále a kortesů. Vzhledem k tomu, že byl pro velkou část liberálů málo pokrokový, donutili v roce 1837 regentku Marii Kristinu k tomu, aby vydala novou konstituci, jejíž obsah sice vycházel z cádizské ústavy z roku 1812, na rozdíl od ní však byla přesnější a konciznější. Obdobnými nepřesnostmi a zmatky se bohužel vyznačuje rovněž autorčino líčení průběhu samotných karlistických válek (s. 31-34).

O něco zdařilejší je autorčino pokus o analýzu lancknechtova deníku (s. 35-65). Eva Járová v ní přináší například popis Schwarzenberkova pobytu ve Španělsku, přibližuje jeho pohled na významné osobnosti karlistické války, s nimiž se na Pyrenejském poloostrově setkal, i na každodennost Španělů v 19. století. Ačkoliv tato část tvoří samotné jádro diplomové práce a patří bezpochyby k nejcennějším, neodpustil bych si ani zde několik poznámek. Předně je nutné upozornit na popisný charakter práce. Eva Járová sice vytěžila ze Schwarzenberkova deníku řadu zajímavých informací, spokojila se však bohužel pouze s jejich přepisem. V textu tak chybí jakákoliv interpretace pramene. Zahraniční literaturu, kterou uvádí v obsáhlém seznamu literatury, diplomantka používá jen ve výjimečných případech a celá kapitola je tak založena pouze na Schwarzenberkově vydaném deníku.

Velkým problémem práce je rovněž neznalost španělských reálií. Text se díky lancknechtově putování po městech a vesnicích severního Španělska hemží zeměpisnými názvy. Určení těchto lokalit však Evě Járové evidentně činilo velký problém. Uvedu pouze některé příklady: Biscaya (s. 71) je ve skutečnosti Biskajsko, rodištěm Ignáce z Loyoly není Alpezzio (s. 38) ale Azpeitia, Álava (s. 44) není město ale baskická provincie a Pampeluna (s. 41), jejímuž obsazení vojsky cristinů chtěl zabránit Maroto je hlavní město Navarry Pamplona. Mnoho podobných chyb vzniklo díky autorčině nedůslednosti. Například na s. 40 hovoří Járová o městě Oñan (s. 40), jež bychom na mapě Španělska hledali marně, a o několik řádek dále tuto lokalitu nazývá správným názvem Oñate (s. 41). Některé další chyby vyžadují mnohem hlubší ponor do hispánské problematiky a autorce bychom je asi vyčítali neprávem. Například tajemný farář Merino (s. 39 a 43), o němž se Schwarzenberk v deníku vyjadřoval s takovou úctou a obdivem, nebyl ve skutečnosti ledajaký kněz (pokud to vůbec byl duchovní). Merino v tomto případě není možné chápat jako vlastní jméno. Ve skutečnosti se jedná o termín, jimž byli nazýváni místodržitelé severních oblastí Španělska.

Je nutné velmi ocenit, že se Eva Járová ve své práci neomezila pouze na reflexi Španělska v deníku Bedřicha ze Schwarzenberka, ale zahrnula do ní rovněž svědectví dalších středoevropských účastníků. Nejprve v osmé kapitole poukázala na ohlas, jež vyvolaly karlistické války v Evropě (s.60-65), a na samý závěr své diplomové práce přiblížila čtenáři zážitky a dojmy Felixe Lichnowského, Adolfa Loninga, Wilhelma von Rahden a Augusta Karla von Goeben (s. 66-90). Ukázalo se, že také oni se ve svých vzpomínkách zaměřovali na stejná témata jako poslední lancknecht. Převládaly v nich popisy válečných přesunů, velkou pozornost věnovali osobnostem proslulých karlistických generálů i španělské každodennosti 19. století. Je velká škoda, že se Eva Járová také v jejích případech omezila na deskriptivní metodu a nepokusila se alespoň o komparaci.

Závěrem: Diplomová práce Evy Járové přináší řadu zajímavých poznatků o životě Bedřicha ze Schwarzenberka a jeho účasti v karlistických válkách. Objevuje se v ní však bohužel také mnoho chyb, jež vyplývají jednak z autorčiny neznalosti španělské historie a reálií, jednak z její nedůslednosti. Celkovému obrazu práce nemálo škodí také její stručnost a hlavně popisnost. I přes naznačené nedostatky doporučuji diplomovou práci Evy Járové k obhajobě a navrhuji ji klasifikovat stupněm „*velmi dobře*“.

Mgr. Pavel Marek, Ph.D.

České Budějovice 28. 1. 2008